

ONDERZOEKSPROGRAMMA

WAARDE EN WAARDERING VAN CULTUUR

FACULTEIT
CULTUURWETENSCHAPPEN

Colofon

ECO

Heerlen, maart 2021

Productie

Faculteit Cultuurwetenschappen (CW)
Open Universiteit, Heerlen

Vormgeving

Jolanda Beckers
Rob Stahl

Redactie

Gemma Blok
Martje aan de Kerk

© 2021 Open Universiteit, Heerlen

ECO rapportenreeks

De ECO rapportenreeks bevat de publicaties uit de instellingsbrede kwaliteitsonderzoeken en richt zich vooral op docenten, onderwijsontwikkelaars en onderwijsadviseurs in het hoger onderwijs.

De ECO rapporten kunnen worden besteld bij:

Open Universiteit
Secretariaat ECO
Postbus 2960
6401 DL Heerlen

INHOUDSOPGAVE

04.	Inleiding	→
07.	Open en actueel: De overkoepelende thematiek van het onderzoeksprogramma	→
11.	Dimensie 1 - Persoonlijke identiteiten: het verhalende en verbeeldende zelf	→
13.	Dimensie 2 - Nationale beelden en trans-nationale perspectieven	→
16.	Dimensie 3 - Culturele diversiteit in de stad	→
19.	Strategie en ambities voor de komende jaren	→
21.	Promoveren bij CW	→
23.	Onderzoek en onderwijs	→

Inleiding

Dit herziene programma is de follow-up van *Waarde en waardering van cultuur* zoals dit van 2015-2020 heeft gediend als kader voor het onderzoek en het hieraan verbonden masteronderwijs van de faculteit Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit. Binnen deze faculteit werken cultuurwetenschappers uit meerdere disciplines, waaronder filosofie, geschiedenis, kunstgeschiedenis en letterkunde. Stafleden verrichten zowel disciplinair als interdisciplinair onderzoek. Dit onderzoek richt zich vooral op de (vroeg)moderne tijd en is met name gericht op de cultuur en geschiedenis van Nederland, Vlaanderen en West-Europa, inclusief de (post)koloniale aspecten hiervan. Voor een overzicht van onze onderzoekers en hun activiteiten, zie:

<https://www.ou.nl/onderzoek-cultuurwetenschappen>.

De afgelopen jaren (2015-2020) lieten een toenemende dynamiek zien op het gebied van onderzoek binnen Cultuurwetenschappen. Zo nam het aantal promoties en publicaties toe, werden nieuwe hoogleraren aangetrokken en verrichtten medewerkers onderzoek met financiering van NWO, CLARIAH, HERA, en het OU-brede interdisciplinaire onderzoekprogramma *Safety in Urban Environments* (De Veilige Stad). Diverse medewerkers wonnen prijzen voor publicaties. CW-medewerkers zijn actief binnen landelijke onderzoekscholen zoals het Huizinga Instituut voor Cultuurgeschiedenis, de Onderzoeksschool Literatuurwetenschap, Netherlands Institute for Cultural Analysis (NICA), de Nederlandse Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis en de Nederlandse Onderzoeksschool Genderstudies, waar zij onder meer participeren in onderzoeksgroepen rond *oral history*, *health humanities*, *law and humanities* en *Postcolonial Readings*.

Naast disseminatie-activiteiten als publiekslezingen, populairwetenschappelijke publicaties, blogs en media-optredens verzorgden medewerkers ook bijdragen aan de online-collegereeks van de Universiteit van Nederland, waren zij zichtbaar tijdens de Maand van de Filosofie en de Maand van de Geschiedenis en verzorgden zij webinars en podcasts. Het online tijdschrift voor cultuurwetenschappen *Locus*, waarvan de redactie wordt gevoerd door stafleden van onze faculteit, biedt op een toegankelijke en aantrekkelijke manier wetenschappelijke kennis aan in themadossiers.

De interactie met maatschappelijke partners werd gevonden in het organiseren van museale tentoonstellingen, symposia en congressen, en in de vormgeving van diverse onderzoekprojecten op gemeentelijk niveau. Zo werkten CW-medewerkers samen met het Amsterdam Museum, het Van Abbemuseum, Museum Belvédère, Naturalis, Koninklijk Afrika museum in Tervuren, de Stichting Samen Sterk tegen Stigma, Kenniscentrum Phrenos, en MDHG-Belangenvereniging voor daklozen en drugsgebruikers. Hiernaast was er samenwerking met andere universiteiten en onderzoeksinstituten, waaronder het NIOD, Netherlands eScience Center, Netwerk Oorlogsbronnen, en het Huygens Instituut.

Multidisciplinaire samenwerking met andere faculteiten binnen de Open Universiteit kreeg ook steeds meer vorm. CW-medewerkers verrichten onderzoek met collega's van psychologie, rechtswetenschappen, onderwijswetenschappen, managementwetenschappen en bètawetenschappen, rond thema's als klimaatverandering, burn-out problematiek, zorginnovaties voor kwetsbare groepen, en burgerparticipatie rond gezondheidszorg en overlast in de stad.

De internationale samenwerkingsverbanden waarin CW participeert, namen eveneens toe. Met collega's uit Zweden en Engeland werd tot 2017 samengewerkt binnen een NWO-project *Internationalisation of the Humanities*, rond de transnationale culturele aspecten van de Congo Vrijstaat. Met collega's uit Duitsland, Denemarken en Frankrijk is CW sinds 2019 betrokken bij het Europese onderzoeksproject *Governing the Narcotic City. Imaginaries, practices and discourses of public drug cultures in European cities from 1970 until today* (HERA,) rond het thema drugsgebruik in de stedelijke publieke ruimte. Ook organiseerden medewerkers van CW diverse internationale congressen en workshops, zoals *The icon as a cultural model* (januari 2018), *Imagines of the future city* (juni 2020) en *Cultural Perceptions of Safety* (januari 2021).

Voortbouwend op deze ontwikkelingen van de afgelopen jaren, heeft dit onderzoekprogramma als doel om de verbindende thematische lijnen in ons onderzoek meer zichtbaar te maken. Het wil bovendien een agenda zetten voor het onderzoek binnen CW voor de komende jaren. Eind 2020 is gestart met een proces van doorontwikkeling van de faculteit CW, om onderwijs en onderzoek nadrukkelijker te verbinden met de maatschappelijke context waarin het staat. Onderwijs en onderzoek gaan zich, vanuit een breed en dynamisch cultuurbegrip, directer verhouden tot de evidente culturele dimensie van actuele maatschappelijke debatten.

We zullen allereerst de bredere contouren uiteenzetten van ons onderzoeksprogramma in zijn totaliteit, ofwel de perspectieven en thema's die we centraal stellen. Daarna laten we de drie dimensies zien waarop we deze thematiek onderzoeken: die van het zelf, van (trans)nationale beeldvorming en identiteit, en van de stad. Ook gaan we in op de onderzoekambities en strategieën voor de komende jaren, de rol van de promovendigemeenschap binnen de faculteit en de relatie tussen onderzoek en onderwijs.

The image features a stack of old, rolled-up newspapers. The paper is aged and yellowed, with some text visible on the unrolled edges. A semi-transparent blue circle is overlaid on the center of the image, containing the word "OPEN" in white, bold, sans-serif capital letters. The background is a close-up of the newspapers, showing the texture of the paper and the folds of the rolls.

OPEN

Open en actueel: Overkoepelende thematiek van het onderzoeksprogramma

Waarom is een boek, een gedicht, een kunstwerk of een gebouw van belang, of juist niet – en wie bepaalt dat? Hoe herdenken en bewaren mensen gebeurtenissen of objecten uit het verleden? De waardering die burgers, wetenschappers of politici toekennen aan cultuuruitingen is niet eeuwig geldig, noch universeel. Cultuur wordt telkens opnieuw overdacht, herijkt en vormgegeven. Op alle niveaus in de samenleving gebruiken mensen cultuurproducten bovendien om hun identiteit te markeren, zich te onderscheiden van anderen en te laten zien wat ze belangrijk vinden. Dat zien we bijvoorbeeld heel pregnant in de recente controverses rond immaterieel en materieel erfgoed dat raakt aan het koloniale verleden van Nederland, zoals de slavenpanelen op de Gouden Koets, het standbeeld van J.P. Coen in Hoorn, en het Sinterklaasfeest.

Wij onderzoeken binnen de faculteit Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit hoe mensen via cultuuruitingen betekenis geven aan hun leven en aan ontwikkelingen in het heden en verleden. We doen dit door *close reading* van culturele objecten als dragers van identiteit, symboliek en herinnering en door te kijken naar de representaties van betekenisgeving in onder meer proza, poëzie, kunstwerken, museale tentoonstellingen en geschiedschrijving. Vanuit filosofisch perspectief reflecteren wij bovendien op de aard van betekenisgeving en hoe hier wetenschappelijk onderzoek naar gedaan kan worden. We analyseren ook de sociale processen van cultuurproductie, cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie, alsmede de receptie, verbreiding en consumptie van ideeën en cultuur in instituties, netwerken, clubs en verenigingen.

We doen ons onderzoek binnen CW op een manier die uitgaat van de oorspronkelijke emancipatorische idealen van onze universiteit, waarin onze onderzoekers diep geworteld zijn. Zij bevragen de openheid/geslotenheid van onze maatschappij en stellen kwesties van afwijking en tolerantie, kennisongelijkheid, stereotypering en *othering* aan de orde in samenwerking met het publiek, met maatschappelijke instellingen en ervaringsdeskundigen. Speciale aandacht van onze onderzoekers gaat bijvoorbeeld uit naar minder gehoorde stemmen in de (kunst)geschiedenis, letterkunde en filosofie: de *outsiders*, *silent voices* of, zoals historici het uitdrukken, de geschiedenis 'van onderop'. We houden ons bezig met de manier waarop samenlevingen omgaan met mensen die afwijken van de normen op het gebied van gender, etniciteit, gezondheid en lichamelijkeheid, en de impact van stigmatisering.

Ook sluit het onderzoek binnen CW aan bij het nieuwe OU-brede onderzoeksprogramma *Innovating for Resilience*, waarin de wetenschappelijke bijdrage centraal staat aan het omgaan met uitdagingen waarvoor de huidige maatschappij zich gesteld ziet. We zien in de huidige tijd sterk botsende perspectieven rondom moderne uitdagingen, die in bestuurskundige termen wel worden aangeduid als *wicked problems*. Dit begrip duidt op kwesties die bijzonder complex van aard zijn en gepaard gaan met conflicterende visies, normen en waarden. Het is de ambitie van CW om richtinggevend te zijn bij de analyse van de problemen en dilemma's in het omgaan met deze uitdagingen.

Ten eerste gaat aandacht van onderzoekers in CW uit naar kwesties die door de recente Covid-19 crisis nog extra aan actualiteit hebben gewonnen, namelijk vraagstukken rond gezondheid, ziekte en zorg. In de afgelopen anderhalve eeuw is de (geestelijke) gezondheidszorg als sector sterk gegroeid, het therapeutisch arsenaal is flink toegenomen. De medicalisering van de samenleving is evenwel omstreden en onderwerp van felle *culture wars*. Consumeren we na twee eeuwen farmaceutische innovatie inmiddels niet te veel drugs en pillen, van antidepressiva en tranquilizers tot en met speed en XTC; en wie bepaalt welke van deze middelen legaal of illegaal zijn? Hoe kan cultuur helpen bij het duiden en ombuigen van de enorme *burn-out* problematiek? Strooien we te makkelijk met diagnoses als ADHD, obesitas of verslaving?

Door alle discussies heen speelt de vraag of we nog wel maat weten te houden met alle beschikbare medische interventies, of dat het tijd wordt voor een meer holistische kijk op genezing en kwaliteit van leven. Vanuit een *health humanities* benadering laten we zien hoe opvattingen over gezondheid en ziekte mede cultuurbepaald zijn en bieden we zicht op onderliggende normen en waarden die schuilgaan achter praktijken van genezing en preventie.

Een tweede thema waar onderzoekers binnen Cultuurwetenschappen zich mee bezig houden, is techniek, media en cultuur. We leven in een tijd van voortdurende technologische innovatie. Technologische ontwikkelingen gaan steeds sneller, en zij zorgen voor ingrijpende transformaties. We leven in een digitale en globale mediacultuur die een enorme impact heeft op alle dimensies van ons maatschappelijk leven en leidt tot debat over nieuwe ethische vragen over media en internet, privacy, en algoritmische profilering. Via onderzoek naar de impact van innovaties op het gebied van technologie en media op ons samenleven (cultuur), op ons zelfbeeld (psychologie) en op de manieren waarop we spreken over de wereld (discoursen), belichten wij de culturele dimensies van deze actuele debatten.

Ook binnen het onderzoek van cultuurwetenschappers zelf speelt technologie een steeds grotere rol, in de vorm van *digital humanities* technieken die we gebruiken in het publiceren, bewaren en analyseren van bronnen. De digitale databestanden die cultuurwetenschappers ter beschikking staan (historische kranten en audiovisuele media, letterkundige en kunsthistorische databases, enzovoorts) zijn waardevol maar stellen ons ook voor nieuwe uitdagingen rond het gebruik van het beschikbare materiaal. Vanuit onze ervaring met *digital humanities* tools bieden wij tegelijkertijd reflectie op de impact van de digitalisering van cultuurwetenschappelijk onderzoek.

Een derde thema is cultureel erfgoed en identiteit. Het gaat dan bijvoorbeeld om kwesties van omstreden erfgoed dat raakt aan het koloniaal verleden. Onze onderzoekers mengen zich door middel van kritische analyse van onder meer literatuur, museale collecties, feesten en rituelen in de verhitte maatschappelijke discussies rond het materiële en immateriële erfgoed en andere vormen van herinneringscultuur. Door te kijken naar dit spanningsveld tussen erfgoed, (nationale) identiteiten en dekolonisatie willen we licht werpen op termen als 'wij' en 'zij': wie zijn de 'wij' en wie zijn de 'zij' in erfgoeddiscussies, en wat brengt dit onderscheid teweeg in onze huidige samenleving? En hoe is deze scheidslijn tussen 'wij' en 'zij' ontstaan?

Naast deze kwesties van omstreden erfgoed houden wij ons ook bezig met het nationaal literaire, kunstzinnige en historische erfgoed en de zorg en waardering hiervoor. De twintigste eeuw gaf een hausse te zien aan instellingen en verenigingen rond erfgoedbeheer en lokale of regionale geschiedschrijving. Op nationaal niveau is sprake van een uitgesproken wens tot canonvorming van de geschiedenis, literaire en kunsthistorische cultuur. Vanuit de dynamische cultuuropvatting die wij hanteren binnen de faculteit Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit, zijn wij sterk geïnteresseerd in de achtergronden en contexten van canoniseringsprocessen, de overdracht van herinneringen aan volgende generaties, en het selecteren en bewaren van erfgoed.

Een vierde thema dat als een rode draad door het onderzoek loopt binnen cultuurwetenschappen is de rol van culturele expressievormen in relatie tot interculturele, (trans)nationale, mondiale processen in de moderne samenleving, vanaf de koloniale periode tot heden. Binnen dit domein is de aandacht gericht op de transnationale productie, circulatie en receptie van culturele expressievormen; voor culturele expressievormen als drager van herinnering, identiteit en gemeenschap en hoe aspecten zoals etniciteit, gender, nationaliteit, klasse en seksualiteit hierin een rol spelen; voor nieuwe esthetische ontwikkelingen die voortvloeien uit een mondiale geschiedenis gekenmerkt door cross-culturele interactie, mobiliteit, en uitwisseling over nationale, talige en geografische grenzen heen (bv. hybriditeit, polyfonie, genrevermenging, experiment).

In het bijzonder zal de nadruk liggen op de Nederlandstalige literatuur (inclusief (post)koloniale en minderhedenliteratuur) als een uitgelezen medium om een bredere culturele dynamiek in de Nederlandse en Vlaamse samenleving te onderzoeken, en deze wordt steeds in een internationaal en comparatief cultuurwetenschappelijk kader bestudeerd. Dit thema heeft een uitgesproken interdisciplinair profiel. Literaire, artistieke en filosofische teksten worden geanalyseerd in verhouding tot hun socio-historische achtergrond en methodologisch wordt gebruikgemaakt van inzichten uit de transnationale, postkoloniale, gender en globalisation studies. Op deze manier kan vanuit de cultuurwetenschappen een verhelderende bijdrage geleverd worden aan actuele, maatschappelijke vraagstukken – over migratie, feminisme, nationale identiteit, cultureel erfgoed.

Tot slot houden CW-onderzoekers zich bezig met de gevaren van de klimaatverandering. Het thema is omgeven door politiek en cultureel conflict. Er wordt gediscussieerd over mogelijke oplossingen en over de beste manieren om burgers en politici van de urgentie van de situatie te doordringen. Klimaatverandering is wel omschreven als *slow violence*: geweld dat geleidelijk en onzichtbaar plaatsvindt. In cultuuruitingen weerspiegelt zich in toenemende mate de bezorgdheid hierover. Het aantal klimaatromans – vaak dystopisch van aard – stijgt sterk de afgelopen jaren, net als het aantal films en kunstwerken over dit thema. Binnen het onderzoek van Cultuurwetenschappen bestuderen we bijvoorbeeld de manier waarop het proces van klimaatverandering wordt gerepresenteerd in binnen- en buitenlandse klimaatfictie. Verhalen bieden niet alleen een uitstekende mogelijkheid om lezers op een persoonlijk niveau te betrekken bij de complexiteit van klimaatverandering, ze spelen ook een productieve rol in beleidsvormingspraktijken en bij de bemiddeling van klimaatscenario's.

Ons onderzoek naar de culturele dimensies van de hierboven beschreven actuele thematiek, speelt zich af op meerdere niveaus. De drie dimensies waarop ons onderzoek zich afspeelt beschrijven we hieronder.

Dimensie 1

Persoonlijke identiteiten: het verhalende en verbeeldende zelf

Binnen deze dimensie van onderzoek draait het om de persoon (het individu, zelf of subject) en diens identiteit en zelfpresentatie. Hoe kunnen we de (schijnbaar) groeiende aandacht voor 'het persoonlijke verhaal', het biografisch of autobiografisch perspectief in de geschiedschrijving, literatuur en visuele cultuur duiden en verklaren?

Een persoonlijke identiteit omvat een zelfbegrip, op basis waarvan een persoon zichzelf verbeeldt. Een belangrijke functie van deze verbeelding is het verhalend samenbrengen van gebeurtenissen uit het verleden, met het oog op het formuleren van een grotere of efficiëntere samenhang en betekenis, en de duiding van een persoon in diens relatie tot nabije anderen, de samenleving en de wereld. 'Verbeelding' wordt hier op twee verschillende, maar met elkaar verbonden, manieren gebruikt: als mentaal voorstellingsvermogen en als artistieke of literaire zelfrepresentatie. Dit vormt het uitgangspunt van een aantal conceptuele en thematische onderzoeksrichtingen, waarbij zich uiteraard kruisbestuivingen voordoen.

In conceptueel opzicht richt het onderzoek dat zich afspeelt op deze subjectgerichte dimensie zich op een fundamentele reflectie op de praktijken van het vertellen en verbeelden van het eigen levensverhaal of dat van anderen. Welke opvatting van het zelf (persoon, subject) ligt hierin besloten of krijgt hierin vorm? Welke vooronderstellingen over 'leven' liggen hieraan ten grondslag? Persoonlijke verhalen en identiteiten krijgen vorm binnen veranderende culturele contexten. Zo zijn in onze gezondheidscultuur de omgang met lijfelijkheid, ziekte en leefstijl belangrijke markers geworden voor de expressie van identiteit. We kijken ook naar de verbanden tussen presentaties van het zelf en de technologisering van de samenleving.

Ten tweede richt onderzoek zich op de 'actualiteitsdiagnoses' van de wijze waarop hedendaagse individuen zich tot zichzelf verhouden. We kijken dan naar de manier waarop individuen hun eigenheid en invloed aan proberen te wenden in moeilijke en beperkende omstandigheden. Tot slot richt ons onderzoek zich op de analyse van narratologische, narratieve, fictionele/literaire en beeldende vormtalen en genres, vanuit transhistorische en transnationale perspectieven.

Deze benaderingen kunnen gebruikt worden voor de bestudering van uiteenlopende culturele producten, zoals romans, (auto)biografieën, dagboeken en memoires, films, tentoonstellingen, medische of justitiële archieven, kunstobjecten, toneelstukken, erfgoed, *oral history* interviews, filosofische teksten, et cetera. Daarbij bekijken we ook hoe vertelde en verbeelde levensverhalen vervlochten zijn met transhistorische en transnationale invloeden, via kruisbestuivingen over de grenzen heen, veranderende formats, genres en tradities in de manier waarop mensen schrijven dan wel in gesproken woord of beeld vertellen over hun leven.

Enkele onderzoeksvragen binnen deze dimensie:

Hoe geeft de persoon zichzelf heden ten dage via cultuuruitingen vorm als burger, of als consument, in relatie tot thema's als klimaat, lichamelijke gezondheid, moderne technologie?

Hoe verandert de digitalisering van historische ooggetuigenverslagen en egodocumenten het gebruik van deze bronnen?

Dimensie 2

Nationale beelden en transnationale perspectieven

Onderzoek binnen CW speelt zich ook af op het niveau van collectieve identiteiten. Definities van natie en nationale identiteit zijn het dynamische en vaak omstreden resultaat van politieke, sociale en culturele processen van betekenis- en waardentoe-kenning. Historisch onderzoek binnen Cultuurwetenschappen houdt zich onder meer bezig met de vorming van de natiestaat sinds 1750, waarbij zowel wordt gekeken naar de fysieke en institutionele ‘ruimten’ van de natiestaat, als naar de ‘imaginai-re’ ruimte ervan: de mentale ruimte van gedeelde en omstre-den symbolen, opvattingen en rituelen waarin de verbeelding van een al dan niet vermeend gedeeld verleden een centrale rol speelt.

Onderzocht wordt bijvoorbeeld hoe landen als Nederland en België omgaan met het materiële en immateriële erfgoed van hun koloniale verleden. De verbeelding van dit koloniale verleden wordt geanalyseerd in literaire teksten, maar bijvoorbeeld ook in museale presentaties. Immateriële en materiële cultuurobjecten blijken in dit perspectief dragers van nationale, koloniale en postkoloniale identiteiten. Zo legde de koloniale elite in voormalig Nederlands-Indië zich toe op het verzamelen van etnografica en gaf daarmee vorm aan de eigen identiteit en status in zowel de kolonie als de Nederlandse natiestaat.

Ook wordt bekeken welke rol ‘referentieculturen’ spelen in het construeren van natiestaten en nationale identiteiten. Voor het Nederland van de lange negentiende eeuw vormden vooral de Franse, Engelse en Duitse cultuur modellen, in positieve en in negatieve zin. Door middel van interpretaties, vertalingen en adaptaties eigenden Nederlanders (consumenten, critici en kunstenaars) zich het ‘vreemde’ toe en gaven er een eigen kleur aan (‘indigenisatie’). Nationale culturen zijn geen gesloten systemen, maar bestaan veeleer uit verschillende circuits, zuilen, regio’s, instituties en infrastructu-ren, een inzicht dat vruchtbaar blijkt in onderzoek naar cultuurtransfers, waarbij het bovendien vaak gaat om tweerichtingsverkeer.

Na de Tweede Wereldoorlog waren vooral de Verenigde Staten een belangrijke referentiecultuur. Terwijl Nederland in de wederopbouwperiode profiteerde van de financiële injecties van de Mars-hallhulp en negen regio’s in Nederland werden aangewezen als ‘ontwikkelingsgebieden’, leefde er tegelijkertijd de angst dat ons land door ‘Amerikanisering’ de eigen traditionele lokale, regionale en nationale waarden zou verliezen. Nederlandse burgers gebruikten de Verenigde Staten als referen-tiekader om zich te verhouden tot de effecten van Amerikanisering en de transformatie van Neder-land in een moderne consumptiemaatschappij.

Ten slotte wordt ook vanuit een *Law and Humanities* perspectief gekeken naar de rol van literatuur in de ontwikkeling van naties. Zo droegen in Zuid-Afrika rechtszaken rond literatuur uiteindelijk bij aan de artistieke vrijheid in het land. Onderzocht wordt daarnaast welke impact de Duitse bezetting en de zuiveringsprocessen na de bevrijding in 1945 hebben gehad op het Nederlandse literaire veld.

Enkele onderzoeksvragen binnen deze dimensie:

Welke rol spelen representaties van nationale identiteit in maatschappelijke debatten rond gezondheid en zorg, erfgoed, klimaat, media en technologie, en diversiteit?

Hoe kreeg de fysieke, institutionele en imaginaire ruimte van de natiestaat vorm in de nationale historiografie, in de geschiedschrijving over kunst en literatuur, in historische cultuur, in erfgoedbeheer, en in onderwijs?

Dimensie 3

Culturele diversiteit in de stad

Wereldwijd leven steeds meer burgers in steden, die steeds nadrukkelijker streven naar het poneren van een eigen stedelijke identiteit in het kader van *city marketing*. Het onderzoek van CW speelt zich dan ook in toenemende mate af op het niveau van de stad. Daarbij zijn we vooral geïnteresseerd in de doorwerking van de toegenomen culturele diversiteit in de stad.

Het begrip culturele diversiteit duidt zowel op verschillen in etniciteit, achtergrond en religie, als op diversiteit in levensstijl, gedrag, normen en waarden. In de moderne geschiedenis is deze stedelijke culturele diversiteit sterk toegenomen, niet alleen als gevolg van toegenomen westerse en niet-westerse migratie, maar ook door ingrijpende sociaal-culturele veranderingen die plaatsvonden in de twintigste eeuw. Ontwikkelingen als ontkerkelijking, een toegenomen nadruk op zelfontplooiing en zelfbeschikking, emancipatie van vrouwen en jongeren en de seksuele revolutie leidden tot een grotere variëteit in gedrag, leefstijl en persoonlijke expressie in de samenleving. Sociale wetenschappers spreken momenteel zelfs van 'superdiversiteit'.

Steden zijn broedplaatsen van culturele vernieuwing en sociale en culturele integratie. De stad heeft een voortrekkersrol en maatschappelijke veranderingen zijn daarom vaak het vroegst zichtbaar in steden, inclusief de negatieve aspecten zoals sociale spanningen, uitsluiting en geweld. Daarnaast hebben steden complexe kerntaken, zoals: het bevorderen van inclusiviteit, het bieden van een veilige leefomgeving aan alle burgers en het bieden van ruimte voor interactie, innovatie, migratie en burgerparticipatie. Deze kerntaken botsen regelmatig met de verschillende belangen van mensen die samen in de stad leven. Zo trokken in de industriële westerse stad van de negentiende en begin twintigste eeuw 'fatsoenlijke burgers' ten strijde tegen 'onzedelijke gedragingen' in de stad als prostitutie en gokken. In de postindustriële stad daartegen zijn vermaak, vertier, uitgaan en winkelen dominante functies geworden. Tegenwoordig leiden spanningen binnen de multiculturele samenleving, massatoerisme en gentrificatie tot conflicten.

Het cultuurwetenschappelijk onderzoek naar stedelijke diversiteit richt zich niet alleen op het perspectief van instanties en overheden, maar nadrukkelijk ook op de beleving, duiding en praktijken van burgers, bijvoorbeeld in het handhaven van orde en veiligheid. In de vroegmoderne stad was 'waakzaamheid' een expliciete burgerplicht, maar ook in de 19e, 20e en 21e-eeuwse stad werd en wordt een beroep gedaan op de waakzame burger, of nemen burgers zelf initiatieven om hun wijk of stad meer leefbaar en veilig te maken. Andere burgers maakten zich in stedelijke sociale bewegingen juist sterk voor meer ruimte in de stad voor individuele vrijheid. Speciale aandacht gaat uit naar de omgang met kwetsbare groepen in de stad, zoals dak- en thuislozen, mensen met psychische problemen en drugsgebruikers.

Enkele onderzoeksvragen binnen deze dimensie:

Hoe wordt stedelijke culturele diversiteit gerepresenteerd in beeldende kunst, musea, literatuur, film of theater?

Waar botsten burgers en bestuur in het spanningsveld tussen orde en veiligheid enerzijds (bv. in de zin van openbare gezondheidszorg, overlastbestrijding, klimaatbeheersing), en het bieden van ruimte voor innovatie en diversiteit anderzijds?

AMBITIE

Strategie en ambities voor de komende jaren

Voor de aankomende onderzoeksperiode van 2020-2025 heeft de faculteit Cultuurwetenschappen zichzelf verschillende onderzoeksstrategieën en ambities gesteld om naar toe te werken. Wij gaan ons allereerst richten op een midterm visitatie in 2022 en deelname aan de landelijke onderzoeksvisitatie in 2025. Het schrijven van *peer reviewed* publicaties en het doen van aanvragen voor tweede en derde geldstroomfinanciering door medewerkers zal net als in voorgaande jaren worden aangemoedigd. Wij streven ernaar de ondersteuning hierbij te versterken.

Zoals reeds vermeld in de Inleiding, is eind 2020 een begin gemaakt met de doorontwikkeling van de faculteit CW, onder de noemer *CW in verbinding*. Een aantal lijnen is uitgezet voor de langere termijn, die in de loop van de periode 2021-2025 nader vorm zullen krijgen. De ontwikkeling is ingezet richting een nog sterkere nadruk op contemporaine problematiek, empirische verbreding van het domein van CW-onderzoek en versterking van de samenwerking, ook op het terrein van onderzoek, met externe partijen. In die zin heeft dit onderzoekprogramma een dynamisch karakter, omdat het parallel loopt aan een periode van vernieuwing binnen onze faculteit die mogelijk zal zorgen voor nieuwe accenten in het programma Waarde en Waardering van Cultuur.

Allereerst willen wij de gerichtheid op de samenleving in ons onderzoek verder versterken. Door middel van diepgravende analyse van de veranderende waardering, functie en urgentie van cultuur willen wij niet alleen een bijdrage leveren aan fundamentele wetenschappelijke kennisvorming en inzicht, maar ook inhoudelijk bijdragen aan maatschappelijke debatten.

De interdisciplinaire samenwerking willen wij verder versterken door het samenwerken in thematische, discipline-overstijgende onderzoeksgroepen. Het opzetten van deze onderzoeksgroepen bij CW heeft als belangrijkste doelstellingen het verenigen van onderzoek, het faciliteren van *peer-feedback* en het vergroten van interdisciplinaire samenwerking. Door het oprichten van onderzoeksgroepen wil de faculteit een vruchtbare onderzoeksomgeving verder uitbreiden en intervisie en teamwork nader stimuleren. In het huidige onderzoeks- en subsidielandschap worden onderzoeksgroepen van steeds groter belang zowel voor de inbedding van het onderzoek als bij internationale wetenschappelijke samenwerking.

Begin 2021 hebben zich zeven onderzoeksgroepen geformeerd:

- Cultuur, kolonialisme en kolonialiteit (*Culture, colonialism and coloniality*)
- Geestelijke gezondheid en cultuur (*Mental Health Humanities*)
- Techniek en Cultuur (*Technology and Culture*)
- Cultuur, Klimaat en toekomstverbeelding (*Imaginaries of the Future City: Envisioning Climate Change and Technological Cityscapes through Contemporary (Literary) Narratives*)
- Cultureel erfgoed, beeldvorming en identiteit (*Cultural heritage, representation and identity*)
- *Kritisch denken in de Geesteswetenschappen* (*Critical thinking in the humanities*)
- Cultuur en democratie (*Culture and democracy*).

Daarnaast wil de faculteit structureel de mogelijkheden scheppen voor alle collega's om als vakgroep CW onderzoekszaken met elkaar te bespreken. Vier keer per jaar organiseren wij een onderzoekbijeenkomst voor de hele vakgroep. De invulling van de bijeenkomsten wordt bepaald binnen de facultaire onderzoekcommissie in samenspraak met de medewerkers en onderzoeksgroepen.

Verder wil de faculteit ervoor gaan zorgen dat het onderzoek dat gedaan wordt beter tot zijn recht komt in het publieke domein, via het opzetten van een online valorisatieplatform. Dit platform zal de verzamelplek worden voor alle valorisatieactiviteiten van onze wetenschappers en zal gevuld worden met hun mixed media output. Door het samenbrengen van al deze initiatieven, activiteiten en onderzoek output willen we de zichtbaarheid van ons onderzoek bevorderen en laten zien hoe groot het belang van cultuurwetenschappen is voor de gemeenschap.

In lijn met de doelstelling van het online valorisatieplatform valt ook de ambitie van CW om in de komende jaren het onderzoek nog meer te richten op samenwerking met maatschappelijke partners en het betrekken van burgers bij het onderzoek. De faculteit wil in de komende jaren het gebruik van *oral history* en *citizen science* methoden en activiteiten stimuleren, onderzoek in samenwerking met burgers. Wij denken dan bijvoorbeeld aan witness seminars, een specifieke vorm van mondelinge geschiedenis; aan het organiseren van crowd sourcing evenementen rond archieven en museale tentoonstellingen; of het samenwerken met ervaringsdeskundigen in onderzoek. In de komende vijf jaren willen wij deze interactieve en geëngageerde manier van onderzoek doen verder uitbouwen om de herinneringen van mensen met geleefde ervaringskennis beter te kunnen benutten.

Tot slot bestaat het streven om in de komende jaren de samenwerkingsverbanden met externe partners nog verder uit te breiden: met internationale collega's, andere universiteiten, onderzoeksinstellingen, onderzoekscholen en maatschappelijke partners. Structurele samenwerkingsverbanden bestaan al binnen het Europese onderzoekproject *Governing the narcotic city*, met de Duitse universiteit Paderborn rond onderzoek naar Hannah Ahrend, en binnen interdisciplinaire onderzoekconsortia waarin CW een trekkersrol vervult, rond burn-out-problematiek en klimaatverandering (*Imaginaries of the future city*). Rond het thema Stigma in en rond de GGZ organiseert CW in juni 2021 samen met de faculteit Psychologie en diverse maatschappelijke partners een symposium getiteld 'De hokjes voorbij'. Dit type activiteiten rond onderzoek is vruchtbaar en stimulerend voor de maatschappelijke relevantie en betrokkenheid van ons onderzoek en het verstevigen van contacten over de grenzen van de eigen discipline. Ook werkt het prikkelend in het stellen van nieuwe vragen en biedt het toegang tot nieuwe netwerken, data en financiering.

Promoveren bij CW

Een belangrijk onderdeel van de onderzoeksgemeenschap van de faculteit Cultuurwetenschappen wordt gevormd door ons groeiende aantal promovendi. Begin 2021 bestaat de promovendigemeenschap uit 28 onderzoekers; 3 worden gefinancierd door NWO, er zijn 6 intern gefinancierde plaatsen en 19 buitenpromovendi. In de afgelopen vijf jaar hebben daarnaast 12 promovendi succesvol hun proefschrift verdedigd, veel van hen alumni van onze MA-opleiding Kunst- en cultuurwetenschappen.

Het streven van CW is om een nauwe aansluiting te hebben tussen promovendi, het onderzoeksprogramma en de staf. Alle promovendi worden uitgenodigd lid te worden van de onderzoeksgroepen; er is een maandelijkse 'promovendiclub' voor onderlinge uitwisseling, feedback en intervisie; en tweemaal per jaar zijn er zogenaamde promovendimiddagen, die sinds 2012 worden georganiseerd voor de binnen- en buitenpromovendi. CW heeft relatief veel buitenpromovendi en dit sluit aan bij de emancipatorische missie een 'leven lang leren' die zo kenmerkend is voor de Open Universiteit.

Alle promovendi van de Open Universiteit zijn ook aangesloten bij de Open Universiteit Graduate School (OUGS). De Graduate School informeert aankomende promovendi en faciliteert promovendi die formeel tot een promotietraject zijn toegelaten.¹ Ook nemen de promovendi van CW deel aan de jaarlijkse promovendi-dag die de Graduate School organiseert. Verder stimuleert de faculteit Cultuurwetenschappen haar interne promovendi om lid te worden van één van de landelijke onderzoeksscholen. Zo kunnen zij in contact komen met promovendi van andere universiteiten, hun professionele netwerk versterken en gebruikmaken van de scholingsmogelijkheden die deze scholen bieden. Zo zijn er vanuit de faculteit o.a. contacten met het Huizinga instituut voor Cultuurgeschiedenis; de Onderzoeksschool Politieke Geschiedenis (OPG); de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis (OSK); de Onderzoeksschool Literatuurwetenschap (OSL) en de Onderzoeksschool Wijsbegeerte (OZSW).

Promotietrajecten

Het promotietraject van zowel de interne als de buitenpromovendi verloopt in verschillende fases. Buitenpromovendi starten met een 'aspirant-fase' van maximaal een jaar, waarin zij onder begeleiding van de beoogde promotoren een onderzoeksplan en een opleidings- en begeleidingsplan uitwerken. Als deze plannen naar tevredenheid van alle partijen zijn afgerond, stuurt de promotor/dagelijks begeleider ze ter kennisneming naar de coördinator onderzoek, die toeziet op inventarisatie van lopende promotietrajecten en formele aanmelding van de promotie bij het CvB.

Voor interne promovendi geldt dat ongeveer een jaar na de start van ieder promotietraject een evaluatiemoment plaatsvindt, waarvoor een dossier moet aangeleverd. In dit dossier moet opgenomen worden: (1) een kort verslag van de tot dan toe verrichte werkzaamheden, (2) een definitief onderzoeksvoorstel, (3) een concepthoofdstuk of andere substantieel tekstgedeelte en (4) een planning van het verdere onderzoeksproces, begeleiding en onderwijs. Naar aanleiding hiervan wordt vervolgens bepaald of het promotietraject wordt voortgezet.²

Kwaliteitsbewaking promotietrajecten³

Voor alle promovendi (interne promovendi en buitenpromovendi) geldt dezelfde kwaliteitsbewaking. Promovendi worden altijd gekoppeld aan twee (co)promotoren, conform het promotiereglement van de Open Universiteit. In het opleidings- en begeleidingsplan worden afspraken vastgelegd over o.a. de wijze van begeleiding, aanvullende cursussen die moeten worden gevolgd en de frequentie van gesprekken. Voor interne promovendi geldt dat zij elk jaar een R&O-gesprek zullen hebben over hun voortgang met een door de vakgroepvoorzitter CW aangewezen leidinggevende, doorgaans de promotor. Een verslag van dit gesprek wordt gestuurd naar de coördinator onderzoek. Daarnaast kunnen promovendi de coördinator onderzoek inschakelen wanneer zij problemen ervaren met de begeleiding of contact opnemen met de vertrouwenspersoon van de Graduate School als er zich problemen voordoen tijdens het promotietraject.

1. Voor meer informatie over de Graduate School en de faciliteiten die zij bieden verwijzen wij graag door naar de website: <https://www.ou.nl/en/-/graduate-school>.
2. Voor specificaties over het promotietraject en het evaluatiemoment verwijzen wij door naar de website van de Graduate School: <https://www.ou.nl/en/-/graduate-school>.
3. Voor de meest actuele informatie over de kwaliteitsbewaking en regelgeving omtrent promoveren verwijzen wij graag door naar de website van de Open Universiteit Graduate School: <https://www.ou.nl/en/-/graduate-school>. Alle uitspraken zijn gedaan onder voorbehoud van de nieuwe ontwikkeling van promovendibeleid van de Open Universiteit Graduate School. In het najaar 2020 werken zij aan een grootschalige vernieuwing en centralisering van de kwaliteitszorg.x

Onderzoek en onderwijs

Het onderzoeksprogramma van CW dient ook als basis voor het onderwijs in de master Kunst- en cultuurwetenschappen, waarin veel nadruk ligt op onderzoekgericht onderwijs. Allereerst geven we dit vorm door de cursussen inhoudelijk nauw te verbinden met lopend onderzoek en expertise van onze stafleden, waarbij ook de interdisciplinair verbindende thematiek in onderzoek nadrukkelijk aan bod komt. We stimuleren dat masterscripties aansluiten bij het onderzoek van de staf.

Verder geven we de relatie onderwijs en onderzoek vorm door studenten te scholen in onderzoeksvaardigheden die raken aan de onderzoeksvelden waarin de stafleden zelf actief zijn. Op die manier streven wij ernaar de stap naar het verrichten van zelfstandig onderzoek, voor studenten met ambities in die richting, te vergemakkelijken. In studiejaar 2020/2021 konden studenten in ons masterprogramma bijvoorbeeld leren werken met theorieën, concepten, bronnen en methoden met betrekking tot onder meer de koloniale geschiedenis, de transnationale aspecten van nationalisme, historische en artistieke representaties van drugsgebruik, en de geschiedenis van vrijetijdsbesteding. Ze kunnen ervaring opdoen met digitale netwerkanalyse en kennismaken met het egodocument als literair genre en als cultuurhistorische bron.

De gerichtheid op onderzoek in het masterprogramma is ook duidelijk zichtbaar in de Masterclass Cultuurwetenschappen, waar studenten reflecteren op recente trends en ontwikkelingen in de academische wereld zoals de toenemende aandacht voor *citizen science* en valorisatie. Studenten kunnen ook kiezen voor een masterclass die wij aanbieden in samenwerking met rechtswetenschappen, als ze geïnteresseerd zijn in interdisciplinariteit en kennismaking met een vakgebied (en studenten) uit een andere faculteit dan cultuurwetenschappen.

Het streven voor de komende jaren is om de interdisciplinair verbindende thema's die centraal staan in dit onderzoekprogramma nader aan bod te laten komen. Qua methodieken willen we *oral history* een plaats in ons masterprogramma geven en de aandacht voor *digital humanities* uitbreiden. Daarnaast willen we samenwerking in onderzoek met culturele instellingen en maatschappelijke partners aanmoedigen, mede via gebruikmaking van de werkcontext van studenten en hen de mogelijkheid bieden om een scriptie 'op maat' te schrijven, die aansluit bij hun beroepspraktijk. Een scriptie geënt op de beroepspraktijk kan al een aanzet vinden in een stage/leren op de werkplek tijdens de bachelor cultuurwetenschappen.